

PODRIVANJE DEMOKRATIJE • *VOL 5:*

**STRAH, NESIGURNOST
I FALSIFIKATI:
KAKO DEZINFORMACIJE
PODRIVAJU DEMOKRATIJU**

CENTAR ZA
DEMOKRATSKU
TRANZICIJU

AKCIJA ^{CDT}

PODRIVANJE DEMOKRATIJE • VOL 5:

STRAH, NESIGURNOST I FALSIFIKATI: KAKO DEZINFORMACIJE PODRIVAJU DEMOKRATIJU

Autori/ke: Darvin Murić, Marko Vukajlović, Nina Đuranović

Februar 2023. Podgorica

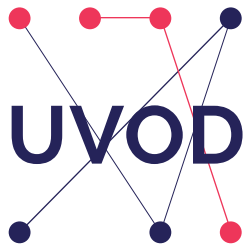

CENTAR ZA
DEMOKRATSKU
TRANZICIJU

AKCIJA ^{CDT}

UVOD

Centar za demokratsku tranziciju (CDT) predstavlja peti nastavak serijala „Podrivanje demokratije u Crnoj Gori“.

U ovom nastavku publikacije, u kojoj ukazujemo na ključne probleme Crne Gore u ispunjavanju političkih kriterijuma za članstvo u Evropskoj uniji (EU) i uspostavljanju i odbrani elementarnih načela dobre demokratske uprave, fokusirali smo se na dezinformacije.

Fenomen dezinformisanja javnosti i uticanja na društveno-političke tokove nije zaobišao Crnu Goru. Država Crna Gora je, ipak, sudeći po dosadašnjim aktivnostima institucija i funkcionera, izabrala da dopusti ovom problemu da se rasplamsa kako bi političari dezinformacije po potrebi koristili u političke svrhe poput obračunavanja sa neistomišljenicima ili lijepljenjem etikete „lažna vijest“ diskreditovali medije koji kritikuju njihov rad.

Kada politika i institucije izaberu da zažmure na nešto opasno poput dezinformacija, dobijamo pojedine medije koji su fabrike lažnih vijesti, protočni bojler za stranu propagandu i uticaj, medije koji su izvor govora mržnje i nekontrolisano širenje lažnih vijesti na društvenim mrežama. Jedini odgovor koji je država ikada dala na fenomen dezinformacija je bio najgori mogući – hapšenje novinara što je medijima koji svjesno šire dezinformacije donekle pružilo šansu da se stave u ulogu žrtava.

U državi gdje svaki građanin može neometano otvoriti vebisajt, nazvati ga medijem i širiti neistine bez posljedica, akcentat se stavlja na davno skovani pojam – polarizacija medija, koji je u međuvremenu evoluirao do otvorene pristrasnosti medija.

Ta pristrasnost je pogurana društvenim i globalnim problemima, poput konstantne predizborne kampanje, litijskog pokreta, rapidnog rasta etno-nacionalizma, pandemije koronavirusa, agresije Rusije na Ukrajinu kod pojedinih medija metastazirala u namjerno i neskriveno širenje lažnih vijesti i malignog stranog uticaja.

Uprkos svemu ovome, Crna Gora se i dalje ne bori protiv dezinformacija, a oni koji dominiraju na polju lažnih vijesti državna sponzorstva u vidu reklama na svojim sajtovima nose poput znački i nagrada i dokaza da se dezinformisanje javnosti – isplati.

Tim Raskrinkavanja, platforme koju je pokrenuo CDT, svakodnevno se susreće sa stotinama dezinformacija, a za ovaj nastavak publikacije izabrali smo 11 najupečatljivijih slučajeva dezinformisanja kroz koje ćemo vam pokazati koji su to procesi i vrijednosti najčešće na meti dezinformacija i kako one utiču na crnogorsko društvo i demokratiju.

CDT tim

Slučaj 1: Huligani nas pretukli, vatrogasci nas pregazili

Izbori su stub demokratije. Ovo smo u Crnoj Gori čuli toliko puta, od domaćih eksperata, od političara koji su, odbijanjem da reformišu izborni proces u Crnoj Gori pokazali da je to za njih samo fraza, do zvaničnika EU koji su je ponavljali onima koji nijesu uradili ništa da bismo imali reformisane zakone.

Ovu kovanicu izgleda su najbolje shvatili oni koji su željeli da iz svojeg dvorišta utiču na komšijsko, ili, prostije rečeno, da preplaše komšije da će izvjesne siledžije doći da ih tuku ako im se ne sviđa rezultat izbora i na taj način direktno potkopaju – stub demokratije.

Tako su beogradske Novosti¹ u svježe postizbornoj atmosferi u septembru 2020, kada su pristalice poraženog bloka pripremale „patriotski skup“, uredno „obavijestile“ građane da će huligani iz Hrvatske u grupama doći da u Crnu Goru da naprave kaos, zlokobno pritom pitajući – hoće li Milo oružjem braniti vlast.

³ Milica Kovačević, "Najavljenih incidenata u izbornoj noći nije bilo", *Raskrinkavanje.me*, 03.09.2020.

Samo par dana kasnije, Novosti su iz Beograda preciznije „locirale“ huligane koji dolaze u Crnu Goru da "prave kaos".

„BATINAŠI IZ SPLITA ČUVAJU MILOV REŽIM: Spremne i palice za akcije huligana – tenzije u Crnoj Gori uoči skupa crnogorskih patriota“, glasilo je naslov Novosti koji se ubrzo prenio i na brojne portale. Novosti su toliko precizno locirale huligane da su obavijestile građane da se oni „trenutno nalaze u Boki“. „Navodno ih najviše ima u Kotoru i Tivtu, ali i u Herceg Novom. Priča se da su bez problema u Crnu Goru ušli na prelazu Debeli brijeg u više grupa“. Naravno, sve je ostalo na ovome – priča se, jer od splitskih huligana koji su došli da brane režim Mila Đukanovića nije bilo ništa, a sam Đukanović je poraz priznao odmah nakon izbora². Novosti su se, nakon pisanja Raskrinkavanja da su u pitanju neistine, izvinile čitaocima – usmjeravajući ih na Nacionalist sa kojeg su navodno preuzeli informacije.

Pojedini koji nijesu uspjeli identifikovati huligane koji su iz Hrvatske došli u Boku, identifikovali su vatrogasni kamion kao sredstvo kojim će crnogorske vlasti gaziti svoje građane.

² Biljana Matijašević „Đukanović priznao poraz: Pobjednik uvijek ima razloga da slavi, ali treba imati civilizovan odnos“, *Vijesti.me* 01.09.2020.

Tako nam je Glas javnosti³ objasnio, samo dan pred parlamentarne izbore da su „eksponenti Đukanovićevog režima izdali nalog vatrogasnoj službi u Podgorici da svoje vatrogasne kamione oklopi i opremi za “razbijanje demonstracija”, između ostalog i na taj način što će se na prednji dio vozila montirati posebno izrađene metalne konstrukcije, koje omogućavaju da se vozila efikasno “zalijeću u masu”.

Odgovor iz Službe zaštite i spašavanja koja je, po pisanju Glasa javnosti, trebalo da se kamionima „zalijeće u masu” bio je kratak i jasan – radi se o notornoj laži.

Neki su strah koristili i da birače poguraju ka biračkim mjestima – plašeći ih „haosom koji pravi DPS”.

Sa Fejsbuk stranice⁴ „Ne damo naše svetinje” koja do izbora bavila crkveno-litijaškim aktivnostima, građani su, objavljivanjem fotografije na kojoj se vidi grupa policajaca kako iz kombija istovara policijsku opremu, „upozoreni” da „DPS pravi haos” i da svi treba da izađu na glasanje. Objava je ubrzo završila na više portala u Republici Srpskoj. Istovaranje

³ Tijana Velimirović, "Lažna vijest o podgoričkim vatrogascima", *Raskrinkavanje.me*, 03.09.2020.

⁴ Tijana Velimirović, "U Budvi nije bilo haosa tokom izbornog dana", *Raskrinkavanje.me*, 03.03.2020.

policijske opreme je, ispostavilo se, redovna aktivnost, a haosa nije bilo.

Slučaj 2: Izgubismo izbore, gasi sklopku

Iako se u predizbornoj atmosferi podrivanje demokratije obično zasniva na plašenju glasača nasiljem od suprotne političke opcije, imali smo i jedan drugačiji slučaj – plašenje birača mrakom, ili nestankom struje na biračkim mjestima.

Beogradski Kurir⁵ je pred izbore u Nikšiću, sa lakoćom kao da je u pitanju servisna informacija iz CEDIS-a, obavijestio javnost, da Milo Đukanović planira da gasi struju na biračkim mjestima. Sve je trebalo da dodatno potvrdi "činjenica" da će se u biračkim odborima naći samo predstavnici DPS-a koji bi "u mraku" trebalo da vrše zloupotrebe. Ova "vijest" se ubrzo počela širiti dobro utabanim stazama dezinformacija i stigla je do brojnih regionalnih portala. Ipak, sklopka je ostala uključena, a i da je došlo do isključenja sve partije koje su učestvovalе na izborima, dakle ne samo

⁵ Darwin Murić, "Sklopka ostala uključena: Đukanović nije ugasio struju u Nikšiću", *Raskrinkavanje.me*, 17.03.2021.

DPS, imale su svoje opunomoćene predstavnike na biračkim mjestima pa su tako tabloidi previdjeli da na biračkim mjestima nijesu samo DPS-ovi predstavnici.

A kad struje ne fali, onda se vraćamo na prijetnje nasiljem, i to u stilu epskog filma Zeka Snajdera – “300”, ali sa izmiješanim scenariom, u kojem je 300 momaka⁶ koje je navodno skupio Đukanović, kako su nas upozorile Novosti, Alo, Borba, trebalo da naprave haos u Nikšiću. Tih 300 su na kraju ostali u mašti autora teksta, a haosa u Nikšiću, osim sporadičnih svađa, nije bilo.

Slučaj 3: Sebi prognoziram pobjedu, uзорak za istraživanje je - nula

Partije i njihovi vojnici imaju jednu dobro poznatu naviku - kada se objavi istraživanje o njihovom rejtingu, a rezultati im se ne svide, uglas viknu – istraživanje je lažno, namješteno.

⁶ Darwin Murić, "Nepostojećih 300" nije poništilo izbornu volju u Nikšiću, *Raskrinkavanje.me*, 16.03.2021.

Ipak, kada se primaknu izbori, a na internetu istraživanja javnog mnjenja počnu da niču kao pečurke, čute oni kojima se rezultat sviđa. Čak se zanemaruje i to što su ta istraživanja potpuno izmišljena, anonimna, ili čak “prišivena” nekom ko ih uopšte nije radio.

Nacrta se pita-grafik, upišu se imena partija i rezultat po želji, a za kredibilitet se naljepi ime neke od agencija i eto prognoze izbornog rezultata.

Ovakve pojave⁷ zabilježene su pred skoro svake izbore⁸ u Crnoj Gori, bilo da su u pitanju parlamentarni ili lokalni.⁹

Ipak, pred lokalne izbore 2022. godine stvari su podignute na novi nivo – pa je tako jedna od učesnica izbora u Budvi, Socijalistička narodna partija (SNP), na svom zvaničnom sajtu¹⁰ objavila rezultate navodnog istraživanja javnog mnjenja u Budvi koje je pripisano IPSOS-u. Iz te agencije su ubrzo za Raskrinkavanje potvrdili da nijesu radili nikakva ispitivanja u Budvi.

⁷ Jelena Popović, "Istraživanje koje kruži društvenim mrežama nije IPSOS-ovo", *Raskrinkavanje.me*, 24.08.2020

⁸ Tijana Velimirović, "Nastavlja se prljava kampanja: Još jedno lažno istraživanje o izborima u Nikšiću", *Raskrinkavanje.me*, 14.03.2021.

⁹ Darwin Murić, "Novo lažno istraživanje, ovoga puta o izborima u Nikšiću", *Raskrinkavanje.me*, 29.11.2022.

¹⁰ Darwin Murić, "SNP objavio nepostojeće istraživanje javnog mnjenja", *Raskrinkavanje.me*, 17.10.2022.

Slučaj 4: Je l' to ta Evropa?

Da se u godini koja je iza nas otišlo na nivo iznad potvrđuje nam i činjenica da se uoči samih izbora niotkuda pojavilo istraživanje javnog mnjenja pripisano upravo CDT-u¹¹, koji je pratio izborni proces, a koji je pokrenuo platformu Raskrinkavanje koja se bori upravo protiv ovakvih neistina.

Štaviše, timu CDT-a je više građana saopštilo da se neko lažno predstavljao kao CDT tražeći, preko telefona, odgovore za koga će glasati, iako naša organizacija nije agencija koja sprovodi istraživanja javnog mnjenja.

A pored toga što kao pečurke poslije kiše, pred izbore niču lažna istraživanja, svjedočili smo i fenomenu da se pojedine agencije pojavljuju samo pred izbore sa rezultatima javnog mnjenja koji uvijek favorizuju istu koaliciju.

Kroz svoj svakodnevni rad tim Raskrinkavanja vrlo često se susreće sa anti-EU narativom koji bi glasilo: EU (i Zapad) žele da nam unište tradiciju i nametnu svoje iskrivljene vrijednosti. Ako bismo ovaj narativ sveli na pitanje koje se često postavi kada se pročita kako nam EU od djece želi napraviti "gejeve" ili im oduzeti pravo da se izjašnjavaju kao muško i žensko – je l' to ta Evropa u koju mi želimo da idemo?

Jedan od ključnih djelova tog narativa je da EU uništava pravoslavlje. I to ni manje ni više nego zabranom krštenja.¹²

Ako pitate pojedine medije, EU je to uradila preko Bugarske, gdje je navodno Zakonom o djetetu zabranjen odlazak djece u crkve, samim tim i krštenje. Ista priča se u medijima pojavljivala još najmanje tri puta, a počela je tvrdnjama da je Evropski sud za ljudska prava u slučaju vezanom za Italiju ocijenio da je jedna žena povrijedila slobodu razmišljanja, savjesti i religije svojoj bebi tako što je krstila. Evropski sud je to ubrzo demantovao, ali to baš i nije ubjedilo zaštitnike tradicije da EU ne želi da zabrani krštenje djece.

⁶ Darvin Murić, "Lažno istraživanje pripisano CDT-u", *Raskrinkavanje.me*, 20.10. 2022.

¹² Milica Kovačević, "Novi krug o zabrani krštenja djece po nalogu EU", *Raskrinkavanje.me*, 19.04.2020.

Slučaj 5: Da mi je biti morski pas

Na isti način nam je i izvjesna "sestra Milka"¹³ iz Njemačke pokušala objasniti kako su školske vlasti primoravale roditelje da djecu pošalju u školu u odjeći koju nosi suprotan pol – dječaci da obuku haljinice, a djevojčice mušku odjeću, a IN4S je tu temu naslovio "Evropske vrijednosti": Dječak nije obukao haljinu, kazna 263 evra".

Ipak, kada su nadležni dobili pitanja da li je "sestra Milka" platila kaznu kako tvrdi, kazali su da u Njemačkoj ne postoje takva ovlaštenja saveznog ministarstva obrazovanja i odbacili mogućnost da bi škole ili pokrajinske vlasti pod prijetnjom penala prisiljavale na zamjenu uloga djece u školama. "Sestra Milka" je na kraju objasnila da joj jeste stigao poziv da dovede dijete na manifestaciju tokom nedjelje tolerancije, uz poruku da ga može obući kao djevojčicu. Priznala je da kaznu nije platila zbog toga što ga nije obuka u djevojčicu, već da je u pitanju naknada za neopravdan izostanak iz škole s obzirom na to da svog sina u školu nije povelala ni u muškoj garderobi.

Dezinformacije uglavnom prate velike događaje u šta smo se mogli uvjeriti tokom pandemije koronavirusa i agresije Rusije na Ukrajinu. Sa druge strane, na našem govornom području, konkretno u Crnoj Gori i Srbiji, uočavaju se i sezonske dezinformacije.

Već duži niz godina tabloidi iz Beograda pred početak turističke sezone i tokom njenog trajanja u crnogorskom moru ugledaju ajkule¹⁴ koje nekada prate kruzere i dođu do Boke kotorske a nekada im se od igluna učini morski pas¹⁵ pa upozore javnost – "pa ga ti zaplivaj".

Nekada znaju biti i kreativni¹⁶ pa kroz fotošop, radi što bolje ilustracije, dodaju veliku bijelu ajkulu kako izranja na crnogorskoj plaži kao u Spielbergovom filmu.

¹³ Marko Vukajlović, "Slučaj "sestra Milka": Njemačka ne primorava dječake da u školu dolaze u haljinici", *Raskrinkavanje.me*, 05.09. 2022.

¹⁴ Marko Vukajlović, "Sezonske dezinformacije: Kako se ajkule "pojave" svakog ljeta", *Raskrinkavanje.me*, 12.07.2022.

¹⁵ Marko Vukajlović, "Mediji opet "vide" ajkule u crnogorskom moru", *Raskrinkavanje.me*, 17.05. 2022.

¹⁶ Darvin Murić, "Dezinformacije u tabloidima kao vjesnici ljeta", *Raskrinkavanje.me*, 01.08.2022.

A nekada tabloidi ajkule poguraju i u putovanje kroz vrijeme pa se tako o napadu ajkule iz 1955. godine izvještava praktično kao da se desio juče¹⁷ a ipak, kao da morski psi nijesu dovoljni, tabloidi su čak uspjeli da na crnogorskom primorju ugledaju i – krokodila¹⁸.

Slučaj 6: Sve u malom prstu

Nakon pojave vakcina protiv kovida - kao odgovora na posljednju zdravstvenu krizu, duboka zabrinutost za društvo iznjedrila je pitanje: "Šta nam rade?"

Antivakcerska revolucija nas je upozorila na ovaj ishod vakcinacije i objelodanila konačni cilj - "čipovanje". Čovjek će prisloniti prst uz čitač i čip će svjetskim milijarderima otkriti sve njegove podatke. Prepuštajući se komforu koji čip u tom prstu pruža, jednostavniji život je, tvrde antivakcinaši, pandan za porobljavanje i potpunu kontrolu¹⁹.

¹⁷ Goran Delić, "Miholjske dezinformacije o ajkulama na crnogorskom primorju", *Raskrinkavanje.me*, 23.11. 2022.

¹⁸ Darvin Murić, "Kako je "Kurir" na Adi Bojani "vidio" krokodila", *Raskrinkavanje.me*, 27.07.2022.

¹⁹ Tijana Velimirović, "Vaccine protiv korone nijesu "doživotni barkodovi", *Raskrinkavanje.me*, 19.10.2021.

A utrkivali su se ko će prije da čipuje svijet, Rokfeleri²⁰ ili Gejts²¹.

Osnivač Majkrosofta, kao spiritus movens i jedan od inicijatora strašnog plana, konačno je i potvrdio svoje namjere. Kada su ga tokom jednog intervjuja pitali o profesionalnoj viziji, Bil Gejts je nedvosmisleno rekao: "Da čipujem Radmilu iz Požege"²².

Iako je Gejtsov odgovor proizvod dovitljivosti korisnika Twithera, taj tvit dočarava apsurdnost teorije o čipovanju koju su dezinformatori s vremena na vrijeme "ažurirali" sa novim detaljima. Tako je jedan regionalni portal prenio informaciju da će čipovanje "Radmile iz Požege" biti kriterijum za pristupanje u Evropsku uniju²³.

Vrlo je izvjesno da je "Radmila" pristupila istom portalu bez čitanja "Uslova korišćenja", već je štrikirala svaki iritantni prozor koji joj je zasmetao kada je otvorila vijest. Koristi

²⁰ Tijana Velimirović, "Rokfeleri ne traže praćenje Amerikanaca", *Raskrinkavanje.me*, 02.06.2020.

²¹ Darvin Murić, "Ne, Bil Gejts nije smislio koronavirus da bi nas čipovao", *Raskrinkavanje.me*, 25.04.2020.

²² Tviter, 07.04.2021. Dostupno na: <https://twitter.com/vanjamsmovic/status/1379707717074452481>

²³ Tijana Velimirović, "Čipovanje ljudi nije uslov članstva u EU", *Raskrinkavanje.me*, 25.05.2020.

Slučaj 7: Umri prije smrti

svakodnevno društvene mreže i vrlo često objavljuje svoje navike i iskustva i čekira se na svim mjestima koje posjeti. Plaća gotovo sve kreditnom karticom koju ima skeniranu u telefonu, a taj telefon otključava otiskom prsta.

Činjenica je da tehnološke kompanije znaju gotovo sve o Radmili iz Požege, odnosno jednom prosječnom korisniku interneta kojeg ona simbolično predstavlja u ovom slučaju. Uvidali mi to ili ne, društvo je već prošlo svojevrсно čipovanje, a veću štetu od tog navodnog implanta pričinjava orkestrirani kaos dezinformacija u kom pojedinac treba da razazna značaj vakcinacije i donese odluku za sebe i za svoje okruženje.

Antivakseri imaju sve u malom prstu, znaju sve tajne planove svjetskih moćnika. Simpozijum znavenih²⁴, ali i neznavenih "eksperata"²⁵ davao je smisao teoriji zavjere o ugradnji čipa putem vakcina u javnosti, a tim Raskrinkavanja ih je obesmišljavao. Dok su se nizale netačne tvrdnje o čipovanju²⁶ putem vakcina, rasla je i poražavajuća statistika o oboljelima i preminulima.

²⁴ Tijana Velimirović, "Ljekarka i poslanica Skupštine Srbije nova zvijezda teorija zavjere", *Raskrinkavanje.me*, 10.05.2020.

²⁵ Milica Kovačević, "Kad teniseri postanu „naučnici“ i šire teorije zavjere", *Raskrinkavanje.me*, 25.04.2020.

²⁶ Tijana Velimirović, "Oživljavanje starih teorija zavjere u toku nove pandemije", *Raskrinkavanje.me*, 13.05.2020.

Iznenadna smrt postala je formulacija koju učestalo koriste ili, adekvatnije je reći, zloupotrebljavaju određeni portali i korisnici društvenih mreža. To je postao način da ukažu na povezanost smrti javnih ličnosti i vakcina, ali "čistih ruku".

Svjedočili smo morbidnim primjerima kada su u medijima i na društvenim mrežama pojedince žive sahranjivali. Tako je prije smrti umro Tom Henks²⁷, a potom je nakon dva mjeseca "vaskrsnuo" u Grčkoj. Koristeći loše zdravstveno stanje Brusa Vilisa, proizvoljno je objavljena informacija i o smrti poznatog glumca²⁸.

Za pojedine smo navikli da umru svake godine makar jednom, poput Bila Klinton²⁹, pa kada se jednom neistinite tvrdnje na žalost obistine, ta informacija neće izazvati iznenađenje.

I nijesu se širile samo lažne tvrdnje o navodnoj smrti slavniha, već i, za širu javnost, nepoznatih pojedinaca. Naročito mali-

²⁷ Darwin Murić, "Dva mjeseca poslije svoje "smrti", legendarni Tom Henks fotografisan u Grčkoj", *Raskrinkavanje.me*, 17.08.2021.

²⁸ Marko Vukajlović, "Die hard: Brus Vilis je živ", *Raskrinkavanje.me*, 16.01.2023.

²⁹ Darwin Murić, "Lažne vijesti o smrti Bila Klinton", *Raskrinkavanje.me*, 13.01.2021.

ciozan je primjer dezinformacija o smrti dvogodišnjeg djeteta i to u toku testiranja Fajzerove vakcine.³⁰ Taktika je bila drugačija - izazivanje snažne emocionalne reakcije, ali cilj ostaje isti – osporiti efikasnost vakcina i dezinformisati javnost.

A u ostvarivanju svoje zamisli, dezinformatori su se "poslužili" stvarnim smrtnim ishodima, uz isticanje vakcinalnog statusa preminulih. Vijest da je mlada teniserka preminula nakon Fajzer vakcine³¹ ili čak 80 kanadskih ljekara³² ima veći odjek u javnosti, ostavljajući posljedice, nego što to može postići demant i provjerena informacija.

Slučaj 8: Kako se kengur okrenuo na ražnju

Svako ko poznaje istoriju Srbije zna da je srpski domaćin široke ruke, a da na stolu u svakom momentu mora biti pečene. Praseće ili jagnjeće, stvar je preferencije.

³⁰ Tijana Velimirović, "Lažne vijesti o smrti dvogodišnje djevojčice", *Raskrinkavanje.me*, 27.07.2021.

³¹ Darvin Murić, "Teorije zavjere o iznenadnoj smrti u 87. godini života", *Raskrinkavanje.me*, 05.12.2022.

³² Darvin Murić, "Laži o smrti kanadskih doktora", *Raskrinkavanje.me*, 09.12.2022.

Ali, život je nepredvidiv. Ljudi sa ovih prostora su iz ovog ili onog razloga nekad primorani da se odsele, ostave svoje ognjište i sa sobom ponesu nešto malo stvari i sliku zavičaja. Ali, ono bitnije: sa sobom nose inat, odrastanje, nauk od đeda i nesalomiv duh.

To je slučaj i sa šestoricom Srba, koji su bolji život pokušali da nađu u Kanadi. U tonu uvoda - oni su pravi domaćini, inadžije, kojima ne smije da se dira u njihovo. A, šta je naj-srpskije ikada, još kada ste u tuđini? Tako je. Novak Đoković. Popularnom Noletu su bezobrazni Australijanci prošle godine zabranili³³ da igra na turniru čiji je gospodar, a ta informacija izrodila je bijes kod njegovih fanova.

Srditi novopečeni Kanađani su, u znak odmazde, udarili na ono najsvetije australijsko, kao što su oni udarili na njihovo. Na kengure! U sred bijela dana, na fudbalskom terenu, Kanađani srpskog porijekla su ispekli³⁴ ne jednog, nego dva kengura! Ukrali su ih iz lokalnog zoološkog vrta i stavili prst u oko Sidneju i Kamberi, Pertu i Adelejdju, Darvinu i prokletom Melburnu za Noleta. Problem im je napravila neka emancipovana "slučajna" prolaznica, koja se pozivala

³³ Jelena Gardović, "Saga puna dezinformacija: Na Australijan Openu nije zabranjena podrška Đokoviću", *Raskrinkavanje.me*, 18.01.2022.

³⁴ "Serbian Men Charged with Murdering Toronto Zoo Kangaroos", *World Grey News*, 06.01.2022.

na kanadske zakone, na šta su je drugari, u srpskom maniru, pozvali na čašicu. Odbila je i pozvala svoje drugare, u plavim uniformama. Tako je, ionako napaćen i ljut zbog Noleta, sekstet na teži način shvatio da se inat ne isplati, da je nalažanje kengura u centru grada u Kanadi, iako možda povezano sa genetikom, kažnjiva rabota. A, običan plebs nije ni dobio odgovor: kakvo je meso?

Iako zanimljiva, ova anegdota je tačna samo u jednom. Srpski domaćin je vrhunski domaćin. Satirični portali, poput onog sa kojeg je ova priča potekla, imaju bujnu maštu i smisao za humor. Ali, problem nastaje onda kada korisnici društvenih mreža ne shvate poentu i krenu da ih šire, mrtvi-ozbiljni. Tu na scenu stupa fektčeking zajednica, koja mora da dokazuje³⁵ da je u pitanju dobra šala, a ne prkos ili šta već. I još jedna jako bitna stvar: Skipi i Ralf, dva kengura, su izmišljeni zbog šale i svakako nijesu skončali na ražnju.

³⁵ Darwin Murić, "Srbi nijesu oteli i ispekli dva kengura u znak odmazde zbog Novaka Dokovića", *Raskrinkavanje.me*, 14.01.2022.

Slučaj 9: Od Rožave do Kosova

LGBT zajednica imala je svoj dan³⁶ sredinom septembra u Beogradu. Iako je bilo incidenata, nekoliko hiljada ljudi je uživalo u promociji ljudskih prava i dobrom provodu. Za okupljene to je bila parada ponosa, povorka ponosa ili jednostavno – Europrajd. Za vlasti, šetnja se nije dogodila³⁷.

Dok su političari pokušavali da izazovu kolektivnu amneziju, regionalni portali su našli način da doskoče "bolesnim gejevima"³⁸. Kako to biva, najpopularnija tema na ovim prostorima uvijek je politika. Kada se to zamiješa sa gorućim problemom... Mediji imaju hit!

Među svom tom gungulom: neofašistima koji su pokušavali da se dočepaju nečijeg mesa, bivših popova koji su izmislili novu disciplinu: bacanje flaše s ramena³⁹, novinari su čuli

³⁶ "Održana Europrajd šetnja, povrijeđeno 10 policajaca, privedene 64 osobe", *Vijesti online*, 17.09.2022.

³⁷ "Vulin o šetnji na Europrajdu: Hodali su tačno 150 metara – od Ustavnog suda do Tašmajdana", *Politika*, 18.09.2022.

³⁸ "Bolesni pederi u centru Beograda veličaju tzv. državu Kosovo! Pogledajte na šta oni liče!", *24Sedam*, 17.09.2022.

³⁹ "Raščinjani monah pogodio flašom snimatelja N1", *N1*, 17.09.2022.

zov. Zov na koji su morali da odgovore. Neko je rekao "Kosovo" i razapinjanje je moglo da počne.

Na Europrajdu nijesu bili kosovski Albanci koji su skandirali "takozvanoj republici Kosovo", kako su to prenijeli portali. U pitanju su ljudi koji pozivaju⁴⁰ na toleranciju – od Rožave do Kosova. Na okrivljeničkoj klupi - Ozgur K, iz Istanbula, i aktivističke poruke transfeminizma. Za Raskrinkavanje kaže da se zalaže za mir za sva geografska područja, pa i za mir za Rožavu⁴¹, kurdsku oblast u Siriji. Izvještači su odlučili da ne vide i ogromni transparent⁴² na kojem piše: "Od Rožave do Kosova, cvjetamo uz transfeminizam". Da nijesu škiljili, sebe bi lišili muka da pišu tekst o navodnom podgrižavanju međunacionalnih tenzija.

Ali, izgleda da je u tome problem. Pitanje je ko šta čuje, ko šta vidi, a ko na kraju ima moć da donese odluku šta će biti istina.

⁴⁰ Nina Duranović, "Tolerancija a ne politika: Aktivisti iz Istanbula nijesu skandirali Kosovu", *Raskrinkavanje.me*, 19.09.2022.

⁴¹ "Rojava: Key Facts", *Rojava Information Center*

⁴² "Evroprajd 2022", *Insajder.net*, 17.09.2022.

Slučaj 10: Gospodine, jeste li dobro?

Crna Gora obiluje fantastičnim jezikom, nazivima i asocijacijama. Tako npr. imamo Mrtvo duboko, Tucanje, Gnjili potok, Crnce. Dok su to uglavnom imena krševitih zabiti, Crnogorci vole i da kratko i jasno opišu pojavu, problem ili nešto treće. Ako neko kaže: "Ne bi' za spas", to znači da ne postoji šansa da će osoba uraditi nešto što se od nje očekuje. Čuveni Živko Nikolić uvijekovječio je izraz "U Kinšasi sam bio"⁴³. A, ako neko dobije savjet da je "za Dobrotu", obično se misli da osoba ima psihičke prekide.

Jedan crnogorski portal se "zabrinuo"⁴⁴ da je upravo jedna takva ustanova, poput one u Dobroti, posljednja stanica aktuelnom čelniku srpske BIA, Aleksandru Vulinu, koji je bio u posjeti Budvi.

Kako to već biva godinama sa novinarstvom, ova priča ostala je nedorečena. Jer, portal je, pod plaštom satire koja to nije, najavio da će iznijeti još detalja vezanih za Vulina i njegov produženi vikend u Dobroti, ali je publika, kako je i očekivano,

⁴³ YouTube, dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=FfPbXFX6MpATviter>

⁴⁴ "Stvarni razlog posjete Vulina Crnoj Gori: Svratiće do "Dobrote", jer mu u "Lazi Lazareviću" nema više pomoći!?", *Artuelno.me*, 01.06.2022.

ostala uskraćena za navodni nastavak. Na drugoj strani, dileme je riješio⁴⁵ srpski MUP, na čijem je Vulin čelu bio u datom momentu. On je u Budvu stigao kako bi obišao žandarmeriju i SAJ na obuci ronjenja.

Dok su specijalci ronili po crnogorskom primorju, fektčakeri su ronili po dokazima da ospore tvrdnje portala, koji se pita je li gospodin Vulin dobro. On nije prvi koji se našao na listi za satirični odstrijel, a problem je u tome što ni sami portali više nijesu načisto: da li su informativni mediji, ili poligon za oprobavanje novinarskih maštarija.

Slučaj 11: Riješili smo vam ovo

Da li ste znali da se glavni grad Češke nekada zvao "Podgrech"? Razne su teorije zašto je grad u periodu oko 1700-ih godina nosio to ime, ali ne može se prenebregnuti činjenica da tadašnji naziv neodoljivo podsjeća na današnji naziv glavnog grada Crne Gore. Prema jednoj od njih, čuveni Kuč Radomir Peralović donio je u grad prvi list koprive, koji se kasnije ko-

⁴⁵ "Ministar unutrašnjih poslova Srbije Aleksandar Vulin: Srbija koju vodi Vučić ne napušta i ne prodaje, već se razvija i jača", *Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije*, 27.05.2022.

ristio u teškim godinama kao lijek i zbog toga je ovaj Crnogorac dobio ključeve grada, a u njegovu čast vremenom je i grad dobio ime po njegovom kraju. Nažalost, o Peralović-teoriji nema pisanih dokaza, ostala su samo usmena predanja.

Ova priča je fikcija.

Ako ćemo se voditi njenom logikom, onda se i glavni grad Hrvatske nekada zvao – Srbinovo⁴⁶. Bar tako tvrde prosrpski portali, koji se pozivaju na jezičke logičnosti, kako bi riješili "jedno veliko historijsko pitanje".

Prema dostupnim podacima⁴⁷, Zagreb se nikada nije zvao Srbinovo. Najbliže istini o teoriji o Srbinovu, na spornom portalu je podatak da je u Hrvatskoj postojala naseobina pod nazivom – Serbinum⁴⁸, koja danas zauzima prostor Stare Gradiške. Stara Gradiška je od Zagreba udaljena oko 150 kilometara. Tako je teorija o rješavanju velikog historijskog pitanja pala u vodu nakon samo nekoliko sati pretrage. Koliko je bilo potrebno autorima sporne tvrdnje da smisle ovu, zaista zanimljivu, teoriju... Vjerovatno mnogo manje.

Za razliku od satiričnih uradaka, koje je lakše prepoznati na prvu loptu, tekstovi ove vrste se mogu nazvati "najopasniji"

⁴⁶ "Zagreb se nekada zvao Srbinovo! Ovo je priča o tome", *Nacionalist*, 05.12.2022.

⁴⁷ Damir Kovač, "Imena grada Zagreba tijekom njegove povijesti", *Zagreb moj grad*

⁴⁸ Dostupno na: <https://hmn.wiki/nn/Servitium>

jima" u svijetu dezinformacija. Dobro su strukturirani, nude historijske fakte, ali u svemu tome dolazi do zamjene teza, čak i pomjeranja gradova i apsolutno pogrešnih konstatacija, predstavljenih kao činjenično stanje. Argument za tako postavljene teze je – logika.

Logika može biti varljiv instrument, baš kao i u teoriji o izmišljenom "Podgrechu" s početka. Ako priča djeluje vjerodostojno, privući će publiku i ako se ne čita pažljivo, onda krajnji "upijač" informacije dalji život nastavlja živjeći u zabludi.

